

TÖRTÉNELEM

BEVEZETŐ

A történelem társadalomtudományként az emberi társadalom múltjának tanulmányozásával foglalkozik. A modern történelemtanításon azonban nem csak a múltról szóló tudomány értendő, hanem azok a nézőpontok is, amelyek a mai ember számára megnyitják a humanista és demokratikus értékeken alapuló stabil társadalom fejlődéséhez elengedhetetlen különféle társadalmi és individuális perspektívákat.

A múlt ismeretének fontossága többrétű. A múlt megértése a modern társadalmi, gazdasági és kulturális folyamatok előfeltétele, lehetővé teszi a jelen jobb megértését és a jelenben való eligazodást. Ha a társadalomnak és az egyéneknek nincs megfelelő és érvényes módon kialakult viszonyulásuk múltjukhoz és történelmükhöz, különféle mesterkedésekhez és visszaélésekhez alkalmas nagyon veszélyes helyzetekbe kerülhetnek, amelyek messzemenően negatív következményekkel járhatnak. Az alapvető történelmi jelenségek és folyamatok ismerete révén kapcsolat lelhető fel a múltbéli események és a jelenlegi társadalmi-politikai vagy kulturológiai környezet között. A múltbéli jelenségek és események kapcsolata a jelenlegi időkkel meghatározhatja vagy befolyásolhatja bonyolult identitásunkat (egyéni, nemzeti, kozmopolita...), valamint meghatározott örökségünket (technológiai és civilizációs örökséget, kulturális identitást, az állami ünnepeknek meghatározott történelmi eseményekhez fűződő jelképségét).

A történelemismereti funkcionális potenciálok azon túl, hogy a kreatív és kritikai vélemény fejlesztésére irányulnak, lehetővé teszik az információforrásokhoz vagy a berögződött bujtogató nemzeti, vallási vagy kulturális modellekhez, mítoszokhoz és tévhitekhez (sztereotípiákhoz) való kritikus viszonyulás kialakulását.

A többi tantárggyal együtt a történelem hozzájárul a konkrét problémák megoldására, a bíráló vélemény kialakulására, a másfajta gondolkodás tiszteletben tartására, érveken alapuló párbeszéd folytatására, a tanulás megtanulására, az információk kiválogatására és megfelelő alkalmazására, az időszerű társadalmi jelenségek és manipulációk iránti viszonyulás kialakítására, az egyéni, polgári, vallási, kisebbségi és egyéb jogok tiszteletben tartására, a társadalmi felelősség kialakulására, a különféle helyzetekben folytatott hatékony kommunikációra irányuló kompetenciák fejlesztéséhez.

1. TÉMA: A TÖRTÉNELEMTUDOMÁNY ALAPVETŐ FOGALMAI

I T1.1.

A történelemtudomány alapvető fogalmai a történelem, a múlt és felosztása (korokra), a történelmi források (múltbeli bizonyítékok), az idő, a társadalom, az állam. Az alapfogalmak megismerése lehetővé teszi a múltbeli és a jelenbeli események és jelenségek jobb megértését, az emberi társadalom múltját megjelölő személyiségek cselekedeteinek és műveinek, de a jelen, amelyben élünk, alkotunk és részesei vagyunk, megértését is.

Miért fontos ismerni az eseményeket és a jelenségeket, amelyek befolyásolták a történelem folyamatát? Fontos, mert ezek az események és jelenségek kihatnak jelenünkre és mindennapi életünkre. Tehát, a történelem, nem csak az elmúlt időkről tanít minket, hanem segít abban, hogy megértsük a kort, amelyben élünk, az egyének cselekedeteit. Segít nekünk, hogy jobban megértsük az újságcikkeket vagy a rádióban és tévében hallott, látott híreket. Segít a történelmi alapú filmek vagy történelmi eseményt megéneklő dalok, versek megértésében.

A történelemtudomány alapvető fogalmai

TÖRTÉNELEM	A MÚLT KORSZAKOKRA BONTÁSA	TÖRTÉNELMI FORRÁSOK	IDŐREND (KRONOLÓGIA)
<p>A történelem fogalmának különféle jelentése:</p> <p>Múlt, időkategória a jelenhez és a jövőhöz viszonyítva</p> <p>Tudomány, amely az emberi társadalom tanulmányozásával foglalkozik az írásosság megjelenésétől kezdve.</p> <p>Választ ad a <i>ki, mikor, hol, miért, minek alapján</i> kérdésekre</p>	<p>A múltat a következő korszakokra bonthatjuk:</p> <p>Őskor és történelem A történelem az i.e. IV. évezredben az írás megjelenésével kezdődik.</p> <p>A történelmet tagoljuk: Ókorra (az idősámításunk előtti IV. évezredtől az V. század közepéig) Középkor (az V. század közepétől a XV. század végéig)</p>	<p>Történelmi források bizonyítékok, maradványok, amelyek alapján az emberi társadalom múltját tanulmányozzuk. Keletkezési helyükön (kolostor, kastély, vár stb.), múzeumban és levéltárban őrzik őket.</p> <p>Lehetnek: Tárgyi (eszköz, építmény vagy maradványaik, ruházat, ékszer, pénz, fegyver...) Írásos (könyv, levél, képeslap, felirat, emlékmű feliratok, születési, házassági anyakönyvek, újságok, ...)</p>	<p>Kronológia tudomány az időről. Segíti a történelmet mint tudományt, hogy megállapítsa valamely esemény lejátszódásának idejét.</p> <p>Kronológiai (időbeli) meghatározók: dátum, év, évtized, század, millennium, kor</p> <p>Fogalmi kategória a korok kronológiai keretében (társadalmi, politikai, kulturológiai értelemben)</p>

<p>Tantárgy, amely tanítja</p> <p>A) az emberi társadalom múltját, beleértve a fejlődését befolyásoló jelenségeket, folyamatokat, eseményeket és személyiségeket</p> <p>B) a múlt források révén való áttekintésének és magyarázatának módját</p> <p>C) a múlttól és a jelenről alkotott kritikus véleményt és az iránta való felelős viszonyulást</p>	<p>Újkor (a XV. század végétől a XX. század elejéig)</p> <p>Modern kor (a XX. század kezdetétől máig). Ez a korszak még tart.</p>	<p>Színhagyomány</p> <p>Képi ábrázolás (a múltbeli vizuális kifejezésmód különféle formái; képek, illusztrációk, karikatúrák, fényképek)</p> <p>Audiovizuális (különféle képi és hangfeljegyzések, digitális média mint forrás)</p>	
---	---	--	--

Történelem – az emberi társadalom múltját tanulmányozó tudomány; tantárgy; a múltnak az a része, amely az írásbeliség megjelenésével kezdődött (az i.e. IV. évezredben) és máig tart.

Történelmi korok – ókor, középkor, újkor, legújabb kor.

Őskor – az emberi társadalom néhány millió évig tartó és befejeződött korszaka.

Történelmi források – bizonyítékok, amelyek alapján az emberi társadalom múltját rekonstruáljuk. Lehetnek tárgyi, írásos, szóbeli, képi, audio-vizuális források.

Időbeli meghatározások - korszak, évezred, évszázad, évtized, év, hónap, nap.

I T1.2.

Történelem a görög *ιστορία* - *historia* szóból származik, ami a kutatással és kérdezősködéssel szerzett tudást jelentette. Később ezt a fogalmat a múlt eseményeinek és történéseinek megismerésére használták. A *historia* szót először a görög Hérodotosz használta, akit a történelemtudomány megteremtőjének tartanak. A történelemnek tudományként az a feladata, hogy a történelmi források tanulmányozásával szerzett megbízható adatok/bizonyítékok alapján pontosan leírja és megmagyarázza az emberi társadalom múltbeli fejlődését.

I. T1.3.

Feladatok a hallgatók önértékeléséhez

1. Mondja meg, életének melyik évtizedében jár most.
2. Mondja meg, melyik millenniumban és évszázadban született!
3. Meg tudja-e mondani, mikor költözött családja arra a helyre, ahol most él és ezt minek alapján tudja?

2. TÉMA: TÁRSADALOM, TÁRSADALMI VISZONYOK ÉS EMBERI JOGOK

Társadalom, társadalmi viszonyok és emberi jogok a történelemtudomány alapja, a történelem mint tantárgy feladata pedig, hogy bemutassa a társadalom több évezredes fennállását, fejlődését és a társadalomban végbement változásokat, azoknak a változásoknak a hajtóerejét képező egyéneket és csoportokat, amelyek ahhoz a társadalomhoz vezettek, amelyben ma élünk.

Az egyén és jogai a társadalom történelmi fejlődésében az emberi jogokhoz vezetnek bennünket, ahhoz, amit a törvények és nyilatkozatok az egyén számára előírnak és szavatolnak. A szavatosságok és az emberi jogokkal foglalkozó különféle dokumentumok ellenére a világban egymást követte az emberi jogok semmibe vevése olyan büntényekkel, amelyekben egész közösségek vesztek oda, ártatlanok estek áldozatul.

Miért van szükségük ezekre a tartalmakra? Azért, hogy kiegészüljön a képük a *Felelős élet a polgári társadalomban* elnevezésű tantárgy keretében tanultakról, hogy megértsék ezeknek a jogoknak a történelmi fejlődését, hogy ma védelmezhesék és tiszteletben tarthassák őket, és felismerhesék a társadalomban tapasztalható magatartási formákat és eljárásokat, amelyek mások és a másmilyenek semmibe vevéséhez, vele együtt pedig az alapvető emberi jogok megszegéséhez vezetnek.

Társadalom – emberi közösség, amelyben szabályok és törvényesség vannak érvényben.

Társadalmi viszonyok – az embereknek a társadalomban elfoglalt helyén és szerepén alapuló kapcsolattartási és kommunikációs viszonyai.

Emberi jogok – egyénnek vagy csoportnak az életéhez, szabadságához, méltóságához, személyes fejlődéséhez, biztonságához, a törvény előtti egyenlőségéhez való joga.

Polgári jogvédő vagy ombudsman – feladata, hogy felügyelje, hogyan hajtja végre a végrehajtó hatalom a törvényeket.

I T2.1.

A Függetlenségi nyilatkozat

1776. július 4-én a Kongresszus egyhangúlag elfogadta a 13 egyesült amerikai állam nyilatkozatát. A Nyilatkozat szerzője Thomas Jefferson.

„Magától értetődőnek tartjuk (azokat az igazságokat...), hogy minden ember egyenlőként teremtett, az embert teremtője olyan elidegeníthetetlen Jogokkal ruházta fel, (amelyekről le nem mondhat), s ezek közé a jogok közé tartozik a jog az Élethez és a Szabadsághoz, valamint a jog a Boldogságra való törekvésre.”

Az egyesült amerikai államok képviselői nyilatkozatának szövege. A szöveget a Treasures of American history kiadványból vettük át, amelyet a Gilder Lehrman Intézet adott ki (magyar fordítás Vecseklőy József).

Az emberi és polgári jogok nyilatkozata

1789 augusztusában a Francia Nemzetgyűlés elfogadta *Az emberi és polgári jogok nyilatkozatát* "I.

Minden ember szabadnak és jogokban egyenlőnek születik (...)

(Radoš Ljušić, *Történelmi olvasókönyv és munkafüzet az általános és társadalomtudományi-nyelvi gimnáziumok harmadik osztálya számára* - Belgrád, 2007)

A Szerb Köztársaság alkotmánya

Az Alkotmányt a Szerb Köztársaság Nemzetgyűlése 2006-ban fogadta el. Az Alkotmány Második része az emberi és kisebbségi jogokat szabályozza.

Kivonat az Alkotmánynak az emberi és kisebbségi jogoknak és a szabadságjogoknak szentelt II. részéből

„(...)

23. szakasz

Az emberi méltóság sérthetetlen, mindenki köteles tiszteletben tartani és védelmezni. (...)

27. szakasz

Mindenkit megillet a személyi szabadságára és biztonságára való jog. (...)"

A szöveget a www.puma.vojvodina.gov.rs honlapról vettük át.

Az emberi jogok egyetemes nyilatkozata

A dokumentumot elfogadták és az Egyesült Nemzetek Szervezetének Közgyűlése 217. A (III.) 1948. 12. 10. rezolúciójának kiáltották ki.

Kivonat Az emberi jogokról szóló nyilatkozatból

„1. cikk

Minden emberi lény szabadon születik és egyenlő méltósága és joga van. (...)

2. cikk

Mindenki, bármely megkülönböztetésre, nevezetesen fajra, színre, nemre, nyelvre, vallásra (...) való tekintet nélkül hivatkozhat (...) az összes jogokra és szabadságokra.

A szöveget a www.poverenik.org.rs honlapról vettük át.

Az Európai Unió alapjogi chartáját 2000. december 17-én fogadták el Nizzában.

Kivonat az Európai Unió alapjogi chartájából

„Európa népei, az egymás közötti egyre szorosabb egység létrehozása során úgy döntöttek, hogy osztoznak a közös értékeken alapuló békés jövőben. (...)

1. cikk

Az emberi méltóság sérthetetlen. Tiszteletben kell tartani, és védelmezni kell.

2. cikk

Minden embernek joga van az élethez. (...)

6. szakasz

Mindenkinek joga van a szabadsághoz és a személyi biztonsághoz. (...)” A szöveget a www.projuris.org honlapról vettük át.

IT2.2

Feladatok a hallgatók önértékeléséhez

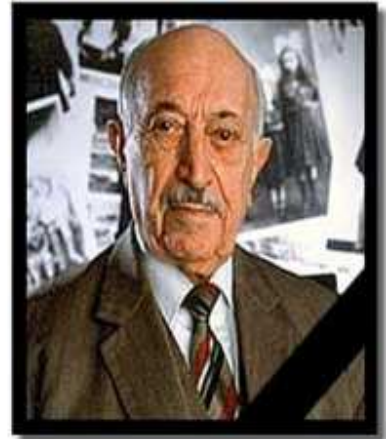
1. Keresse meg mi a közös az idézett dokumentumokban.
2. Mit gondol, mely bűncselekmény fajtához tartozik egy emberi közösség nemzeti, kulturális, vallási vagy nemi alapon történő üldözése?
3. Tudja-e, a Szerbia melyik törvénye szabályozza minden ember oktatáshoz való jogát?
4. A képeken látható személyek közül, jelölje meg a zsidók feletti holocaustért felelős személyiséget?

Adolf Hitler

Richard Nixon

Simon Wiesenthal

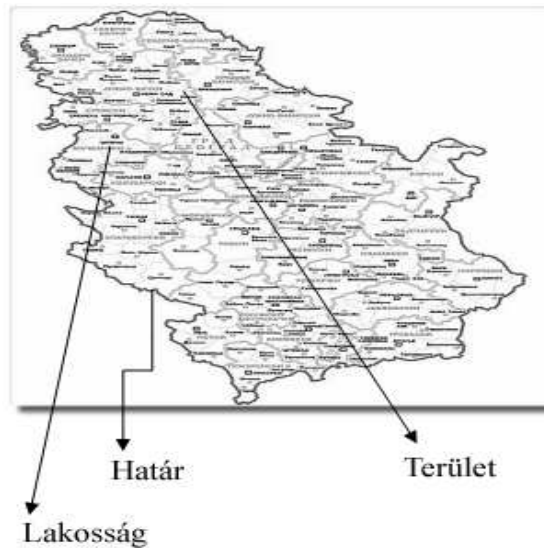
3. TÉMA: AZ ÁLLAM ÉS AZ ÁLLAMI INTÉZMÉNYEK

Bevezető a témához

A történelemtudomány érdeklődésének tárgya a társadalom mellett az állam, annak területe és lakossága, berendezése és intézményei. A történelemtudomány információkat nyújt az államok történelmi fejlődéséről, figyelemmel kíséri fejlődésüket keletkezésüktől napjainkig, a területeik és a határaik megváltoztatását, lakosságuk etnikai struktúráját, intézményeiket.

Ez a téma lehetővé teszi az állam jelenlegi intézményeinek, hatalmi formáinak és berendezésének megismerését. Ez az információ hozzásegít a hatalom és a hatalmi intézmények jobb megértéséhez, ugyanakkor ismerteti az államhatalmi formák és az állam intézményeinek történelmi fejlődését.

I T3.1.

Szerbia állam térképe

I T3.2.

URALKODÁSI FORMÁK	
MONARCHIA	Olyan állam, amelyben a hatalmat a király (monarch) gyakorolja.
KÖZTÁRSASÁG	Olyan állam, amelynek uralkodója lakossági vagy képviselőházi (parlamentari) választásokon kerül hatalomra
DIKTATÚRA	Olyan állam, amelyben az uralkodó gyakorolja a hatalmat, amely nem a jogon, hanem erőszakon alapul.

ÁLLAMSZERVEZET	
UNITÁRIUS ÁLLAM	Olyan állam, amelyben egy hatalom van és az egész területén teljes hatalmat gyakorol.
FÖDERÁCIÓ	A föderáció államszövetség, amelyben minden egyes állam bizonyos önkormányzattal rendelkezik, egy központ van, ennek a funkciója a legjelentősebb.

AZ ÁLLAM INTÉZMÉNYEI	
Elnök	A polgárok vagy a parlament által választott személy, aki az országban és a világban az államot képviseli.
Parlament	Törvényhozó hatalommal rendelkezik, ami azt jelenti, hogy meghozza az alkotmányt és törvényeket hoz. Tagjait a polgárok választásokon választják meg.
Kormány	Végrehajtó hatalom, végrehajtja a törvényeket és a parlament döntéseit. Összetételében meghatározott területekkel megbízott minisztériumok vannak.
Bíróság	Bírósági hatalommal rendelkezik, a parlament által meghozott törvényeket alkalmazza és értelmezi.
Katonaság	A rendszer fegyveres ereje, melynek feladata az államnak másik állam/államok fegyveres támadásával szembeni védelme
Rendőrség	Az alkotmánnyal szavatolt közrend és béke, jogok és szabadságok őre.

Állam – nemzetközileg elismert határokkal körülvont terület, amelyen belül a lakossága él és amelyen teljes hatalmat gyakorol.

Monarchia – olyan államforma, amelyben a hatalmat a király (monarch) gyakorolja.

Köztársaság – olyan államforma, amelyben az uralkodó lakossági vagy parlamenti választások útján kerül hatalomra.

Diktatúra – olyan államforma, amelyben az uralkodó teljhatalmat gyakorol, amely nem a jogon, hanem az erőszakon alapul.

Parlament – törvényhozó hatalom, meghozza az alkotmányt és törvényeket hoz, tagjait a polgárok választásokon választják meg.

Kormány - végrehajtó hatalmat gyakorol, végrehajtja a parlament által hozott törvényeket és határozatokat. Összetételében meghatározott területekkel megbízott minisztériumok vannak.

Bíróság - bírósági hatalommal rendelkezik, a parlament által meghozott törvényeket alkalmazza és értelmezi.

Marko Popović: Vladarski i vlasteoski dvor u srednjem veku, Belgrad, 2010.

I T3.3.

Feladatok a hallgatók önértékeléséhez

1. Oldják meg a rejtvényt:

MO...A...CHI... (hiányzik a 3., 5. és a 10. betű)

P...RLA.....NT (hiányzik a 2., 6. és a 7. betű)

...SZMÁ... ...I...ODALO...(az első szóból hiányzik az 1. és az 5. betű, a második szóból pedig az 1., 3. és 9. betű)

BIEARSZ – a szó így hangzik:

ROKNYÁM – a szó így hangzik:

ÁGZÖTÁRKSAS - a szó így hangzik:

ISPIARM – a szó így hangzik:

2. Mindegyik állítás után írja be a megfelelő betűt. Ha az állítás igaz, I betűt, ha téves N betűt írjon be az üres rovatba.

1.	A piramisokat az ókori Egyiptomban építették és a fáraók temetkezési helyül szolgáltak. A fáraók még életükben felépítették „örök lakóhelyüket”, a piramisokat.	
2.	Az Alkotmány értelmében Szerbia köztársaság.	
3.	Az Amerikai Egyesült Államok államformája föderáció.	
4.	Az újabb kori szerb állam kialakulása a XIX. században kezdődött.	
5.	A Szerb Köztársaságban a Kormány hozza meg a törvényeket.	
6.	A királyság olyan államforma, amelyben az elnök gyakorolja a hatalmat.	
7.	Az első államok a termékeny talaj miatt a nagy folyók völgyében alakultak ki.	
8.	Az Egyesült Nemzetek Szervezetének székhelye New Yorkban, az Európa Tanácsé pedig Strasbourg-ban van.	
9.	A Szerb Köztársaság tagja az Egyesült Nemzetek Szervezetének és az Európa Tanácsnak.	
10.	A Szerb Köztársaság tagja az Európai Uniónak.	

4. TÉMA: SORSDÖNTŐ PILLANATOK – TÖRTÉNELEMI FORDULÓPONTOK

Bevezető a témába

A történelem hosszú időszakot ölel fel az írásosság megjelenésétől az első civilizáción át egészen napjainkig. Az emberi történelem több ezer évén át különféle események játszódtak le, amelyek megváltoztatták az emberek életének, vagy az államok és egész népek sorsának további folyamatát. A történelmi fordulópontok lehetnek események, fűződhetnek egyes fontos személyiségekhez, néha hosszú éveken át játszódtak le, ekkor a társadalmi változásokról beszélünk. A fordulópontok leggyakrabban kiemelkedő személyiségek (elnök, hadvezér, forradalmár) tevékenységének, társadalmi változások (vándorlás, forradalom, hódítás) és fontos események (felfedezés, csata stb.) összessége.

A forradalom lényegbevágó társadalmi és gazdasági változás, amely leginkább erőszakos úton játszódik le. A forradalom vezethet államberendezés változáshoz, pl. királyságból köztársaság lesz.

Migráció/vándorlás – a lakosság egyéni vagy tömeges átköltözése egyik területről a másikra különböző okokból: nincstelenség és éhezés, betegség, háború, munkahely keresés miatt...

Ideológia – egy társadalmi csoport, párt vagy egész korszak meggyőződéseinek és eszméinek összessége.

Kolonializmus – nagyobb államok törekvése, hogy leigázzanak gyakran távoli és fejletlen területeket vagy államokat, gyarmaturalmuk alá hajtásuk és hasznot húzzanak belőlük. Ezt a folyamatot az erős európai államok kezdték a XVI. század elején a nagy földrajzi felfedezések, főként Amerika felfedezése után.

I T4.1.

Feladatok a hallgatók önértékeléséhez

1. Töltse ki a táblázatot úgy, hogy a megfelelő rovatokba beírja az emberi társadalom fejlődésében változást hozó az Ön által ismert eseményeket, személyiségeket és változásokat. Íme egy példa:

TÖRTÉNELMI FORDULÓPONTOK		
Események	Személyiségek	Társadalmi változások
1945. május 9-e, a II. világháború vége	Josip Broz Tito	A kapitalista társadalmi rendszer megszüntetése és a szocialista állam létrehozása Jugoszláviában.

2. Minden nagy történelmi esemény bizonyos változásokat eredményezett, ezért nevezzük fordulópontnak. Az alábbiakban kösse össze a szerb állam történetben lejátszódott sorsdöntő eseményt a következményével:

A rigómezei csata 1389-ben	A török uralom alól való felszabadulás kezdete
Az első szerb felkelés kitörése 1804-ben	Jugoszlávia belépése a II. világháborúba
Tüntetések Jugoszlávia és Hitler közötti szövetség megkötése miatt 1941. március 27-én	A demokratikus változások kezdete Szerbiában Slobodan Milošević választási veresége után
2000. október 5.	A szerb állam török uralom alá kerül

3. Emlékezzen vissza *A történelemtudományi fogalmakra*. A időszalagon jelölje meg az eseményt – fordulópontot, amely a modern időszámítás kezdetét jelöli.

az írásosság kezdete	az európai civilizáció kezdete az ókori Görögországban	Jézus Krisztus születése	Jézus Krisztus halála	a kereszténység elismerése
----------------------	--	--------------------------	-----------------------	----------------------------

4. Jelöljön meg egy vagy több újkori eseményt, amelyek az Ön életében fordulópontot jelentettek, vagy jelenthettek volna, majd magyarázza meg, miért lehetett volna ilyen jelentőségük...

Példa: iskolába indulás; új gyár felavatása vagy új munkahely megnyitása, a vízumkényszer megszüntetése az Európai Unió országaiba utazáshoz...

Milyen összefüggés áll fenn írás megtanulása és a tudásszerzés és a különféle teendők, a mindennapi életbe való beilleszkedés, az Európában való szabad mozgás lehetősége között?

5. A népek vándorlása és új területekre költözése, valamint a lakosság átköltözése a történelem folyamán mindig nagy változásokat idézett elő. Sorolja fel, miért voltak a felsorolt vándorlások történelmi fordulópontok:

1. A nagy népvándorlás az V. században
2. A szerbeknek a Balkán-félszigetre települése a VII. században
3. A rabszolgák Afrikából Amerikába hurcolása a XVII. és a XVIII. században
4. A szerbek áttelepítése Horvátországból Szerbiába 1995-ben

Véleménye szerint mi lehet a fő oka és mi lehet a következménye az elvándorlásnak? Gondolkodjon el, mi minden változna meg, ha arra kényszerülne, hogy egész családjával át kell költöznie másik városba vagy államba.

6. A történelemben lejátszódott egyik legjelentősebb forradalom az 1917. évi nagy októberi szocialista forradalom volt Oroszországban. Nézze meg a térképet és próbálja megfogalmazni, mely változások mentek végbe Európában a XX. században az októberi forradalom következményeként. 1917-ben csak Oroszország területe (a térképen a vörössel színezett ország jobb oldalon) volt szocialista ország.

Vörös színnel a Szovjetunió vezetése alatt levő katonai szövetség tagállamait, kékkel pedig az Észak-atlanti Szövetség – a NATO tagállamait jelöltük.

7. Próbálja megmagyarázni, az élet mely területén és miért vezettek a felsorolt felfedezések és találmányok az emberi történelem változásaihoz. A felsorolt változások közül, melyek befolyásolják közvetlenül az Ön mindennapi életét:

A) Alexander Fleming felfedezte a penicillint, amelyből gyógyszert – antibiotikumot készítenek (orvostudományi felfedezés).

B) Thomas Edison feltalálta az első izzólámpát (tudományos találmány).

C) Kolumbusz Kristóf tengeri utazó 1492-ben felfedezte Amerikát (az új kontinensek földrajzi felfedezése).

D) Az Amerikai Egyesült Államokban egy tudóscsoport megalkotta a nukleáris bombát, amellyel 1945-ben a japán Hiroshima és Nagaszaki városokat bombázták (fegyverkezési találmány).

8. A mellékelt képek alapján állapítsa meg, miért tartozik Adolf Hitler, a német állam és hadsereg vezére, aki 1939-ben Lengyelország megtámadásával elindította a II. világháborút, azok közé, akik a XX. századi történelemben fordulópontot jelentettek.

Adolf Hitler

Zsidóüldözés és -gyilkolás a német Auschwitz táborban

A Jugoszláv Királyság elleni 1941. évi támadás térképe

Háború a Csendes-óceán szigetvilágának őserdeiben

Belgrád 1941. április 6-i bombázásának
következményei

A japán Hirosimára 1945-ben ledobott nukleáris
bomba következményei

Az arlingtoni amerikai katonai temető

Német menekülők a háború befejezésekor

A német náci vezetők feletti ítélezés 1945-ben Nürnbergben

Emlékezzen vissza a társadalomról és az emberi jogokról tanultakra. Olvassa el az alapvető emberi jogokra vonatkozókat, és állapítsa meg, melyeket szegték meg a II. világháború alatt.

B. Aleksov: *Ilustrovane hronologije, Platoneum*, Újvidék, 2004

M. Radojević, T. Živković, M. Šuica, *Kratka istorija srpskog naroda, Mladinska knjiga*, Belgrád, 2008

P. Jovanović, *Istorija najvažnijih događaja u Srbiji od god. 1459. do 19/20. septembra 1813. godine, Službeni glasnik*, Belgrád, 2009

Školsko sveznanje, enciklopedija, *Zavod za udžbenike*, Belgrád, 2007

Internetes oldal: www.svetskirat.net

5. TÉMA: VALLÁSOK ÉS KULTURÁLIS ÉS MŰVÉSZETI ÖRÖKSÉG

I T5.1.

Bevezető a témához

Az emberi léttől kezdve léteznek a földön túli erőkbe vetett hit. A természeti jelenségeknek (mennydörgés, viharok, árvizek, tűz), valamint egyes égitesteknek (Nap, Hold, bolygók), amelyeket az emberek nem értettek, természet feletti, isteni sajátságokat tulajdonítottak. Az emberek minden érthetetlen és ismeretlen természeti jelenséget valamely istenséggel hoztak összefüggésbe. Így alakult ki a több istenben való hit – többistenhit. A többistenhívőket még pogányoknak is nevezik. Idővel az emberek - megismerve környezetüket - a több külön-külön istenben való hit helyett elkezdtek egy mindenható istenben hinni. Így keletkeztek az egy istenben hívő vallások. A legrégebbi egyistenhívő most is élő vallás a judaizmus. Ma a világban a legnagyobb egyistenhívő vallások a kereszténység és az iszlám. Az egyistenhívő vallások mellett még mindig léteznek a pogány hit egyes formái, amelyek mágiában, jóslásban és babonában nyilvánulnak meg. Azokat az embereket, akik nem hisznek egy istenségben sem, ateistáknak nevezzük.

A legősibb civilizációkban a művészetek és a kultúra kialakulása összefüggésben van az emberi hittel. A legjelentősebb művészeti alkotások vallási okokból jöttek létre. Gyakran szentelték őket uralkodóknak, szellemi és vallási szükségleteiknek, a művészet és a kultúra a vallás és a mindennapi élet alkotórészei voltak. Az emberek a természet megismerésével a művészeti mintaképeket magukban és saját környezetükben kezdték keresni. A művészet és a kultúra a civilizáció és a történelmi örökség része. Sokszor a művészeti és kulturális alkotások jelentős bizonyítékul szolgálnak arra, hogyan látták a múltban az emberek világukat. Ezek a történelmi források. Ezért fontos felelősséggel viszonyulni a vallási, kulturális és művészeti örökséghez és a műemlékekhez. Ezeknek a műemlékeknek a megsemmisítése vandalizmus vagy gondatlanság a saját vagy valaki más történelmi múltjának a megsemmisítése, ami ahhoz vezet, hogy elfeledjük, kik vagyunk, honnan és kitől származunk.

Vallás – a természet feletti erőkben való hit (akitől a világ és a világmindenség függ), amelyet meghatározott szabályok írnak elő.

Többistenhit vagy pogányság – több istenben való hit

Művészet - emberi alkotótevékenység képek, beszéd és írott szó, zene, építészet stb.

Kultúra – mindaz, amit az emberi társadalom a termelési, társadalmi, szellemi és művészeti tevékenységben elért.

Vandalizmus – elnéptelenítés, rombolás, különösen művészeti és műemlékek megsemmisítése. A szó a vandál nép nevéből ered, akik a nagy népvándorlás idején, 455-ben kifosztották és elpusztították Rómát.

I T5.2.

Feladatok a hallgatók önértékeléséhez

1. Keresse meg az első oszlopban a történelmi társadalmi berendezések közül azt, amelyikben a vallást háttérbe szorították és elhanyagolták, a másikban pedig azt az eseményt, amely az egyházi létesítmények, velük együtt pedig a kulturális hagyaték szándékos lerombolásához vezetett, elsősorban Oroszországban.

Társadalmi és gazdasági berendezés	Esemény
Rabszolgatartó társadalom - ókor	Jézus születése
Hűbéri társadalom - középkor	Sava Nemanjić halála
Kapitalista társadalom – újkor/mai	A gőzgép feltalálása
Polgári társadalom - újkor/mai	Az I. világháború kitörése
Szocialista - mai	Októberi forradalom

2.

Keresztény tanok

Az alapvető keresztény tanokat a **Biblia** foglalja egybe. Ez a szent könyv két részből: az Ószövetségből és az Újszövetségből áll. Az **Ószövetség** a többi között Jézusnak az emberek közé való eljövételét előrejelző számos jövendölést tartalmaz. Az **Újszövetség** a keresztény vallás alapelveit tartalmazza. Legjelentősebb része a négy **evangélium**. Ezekben az iratokban az apostolok (Máté, Márk, Lukács és János) leírták tanítójuk Jézus Krisztus életét és szenvedését.

A keresztények hite szerint egy isten létezik – az Úristen, a világ és az emberiség teremtője. Előtte minden ember egyenlő. Nem volt köztük különbség, akár gazdag vagy szegény, szabad vagy rabszolga.*

A *Keresztény tanok* szövege alapján határozza meg, melyek a keresztény tanok fő jellemzői, mi a neve és miből áll a keresztények fő vallási könyve? Miért terjedt gyorsan és sikeresen a kereszténység az ókorban?

A) _____

B) _____

3. Olvassa el a hét keresztény erényt, majd gondolkozzon el, melyikük alkalmazható a mai polgári társadalomban? Húzza alá azokat, amelyeket általános érvényűnek tart, tekintet nélkül arra, hogy melyik valláshoz, fajhoz vagy társadalmi réteghez tartoznak az emberek?*

A hét keresztény erény

1. Alázatosság
2. Nagylelkűség
3. Erkölcsi tisztaság
4. Emberszeretet
5. Mértékletesség
6. Türelmesség
7. Állhatatosság az hitben és az imában

*A részletet a *Freska* Kiadóház 5. osztályos tankönyvéből vettük át, szerzők S. Ferjančić, D. Stefanović, 3. Nedeljković, Belgrád, 2011.

*u.a.

4. A Koránból vett szövegrészlet alapján határozza meg a mindennapi életből ismert vagy a televízióban és rádióban hallott, vagy az újságban vagy könyvben olvasott fogalmakat. A hívők számára itt felsorolt intelmek valamelyike hasonló-e a keresztény intelmekhez? A VII. században a hívőknek szánt felsorolt intelmek melyikét azonosítják ma tévesen az iszlám vallással, vagy gyakran visszaélnék vele a mohamedánokról kialakított kép kialakításában?

Mohamed tanait az iszlám szent könyv - a **Korán** tartalmazza. Elbeszélő, intő-figyelmeztető, és különféle törvény jellegű szövegrészeket tartalmaz. Az új hívők magukat muszlimoknak nevezték. Kötelességük volt, hogy naponta ötször imádkozzanak Allahhoz és a Kurbán-bajram (az áldozati ünnep) előtt böjtöljenek. Ajánlatos volt az alimizna adása és zarándoklat, illetve a Kába szentélyhez látogatás. Az iszlám arra is tanított, hogy a más vallásúak hitetlenek, akik ellen szánt háborút – dzsihádot kell folytatni.

*

5. A történelem folyamán a keresztény egyházban számos változás ment végbe. Az egykor egységes vallás és egyház, ma több elismert keresztény egyházra oszlik. Tudja-e, mely keresztény egyházak vannak jelen a Szerb Köztársaságban, és melyek tevékenykednek az Önök vidékén? Mely nagy vallások vannak képviselve Szerbia területén?

6. Kösse össze a vallásokat a hozzájuk tartozó vallási létesítményekkel és szimbólumaikkal.

kereszténység

mecset

iszlám

zsinagóga

judaismus

templom

7. A középkor idején az állam és az egyház elválaszthatatlanok voltak. Az uralkodó nem hozhatott döntést a legmagasabb rangú egyházfők véleményének kikérése nélkül. Ily módon Sava Nemanjić, aki a XIII. század elején függetlenséget biztosított a szerb egyháznak, fivére Stefan, az első szerb király mellett az állam legfontosabb személyiségének számított. Hasonlítsa össze az egyház és az állam szerepét a középkorban és ma. Segítségként válaszoljon az alábbi kérdésekre:

a) Milyen a szerb pravoszláv egyház helyzete a mai szerb államban?

b) A hatalom részét képezi-e Szerbiában az egyház, úgy mint a középkorban vagy csak korlátozott szerepe van a társadalom egy részében?

Indokolja meg véleményét és próbálja meg a mindennapi élet valamely példájával alátámasztani.

---

* A részlet az általános iskola VI. osztályának szánt könyvből való, Freska Kiadó, szerző M. Šuica, R. Radić

8. Az emberiség történetének egyik legjelentősebb fordulópontja a XV. század végén és a XVI. század elején következett be. Ez a reneszánsz, ami újjászületést, megújítást jelent. A középkor után ment végbe. Nézze meg a vallási tartalmú képeket, és próbálja megfogalmazni, mi újult meg a reneszánszal. Ezek a képek fontos kiindulópontot jelentenek, melynek alapján figyelemmel kísérhetjük az emberi felfogásban a történelem során végbement változásokat.

a) görög isten szobra az ókorból, i.e. V. század

b) Krisztust ábrázoló középkori kép, XIV. század

c) vallási témájú kép az olasz Michelangelótól – reneszánsz, XVI. század

9. Paja Jovanović szerb festő híres festménye, a *Szerbek vándorlása* a kép keletkezése előtt kétszáz évvel lejátszódott történelmi eseményt ábrázol. Írja le, mely társadalmi rétegeket örökíti meg a művész a képen, milyen módon ábrázolja a vándorló lakosság viszontagságait. Figyeljen a kép megjelölt részeire.

10.

Felelősségteljes viszonyulás a kulturális örökségünkhöz

Vandalizmus (Hogy lenne?)

A mileševai kolostor *Fehér angyal* freskója az UNESCO védelme alatt áll.

Találkozott-e már környezetében a történelmi, kulturális vagy a művészeti hagyatékról való gondoskodás jó példájával, vagy a vandalizmus valamely példájával? Ha igen, mondja el és gondolkodjon el a műemlékekhez való viszonyulás egyik és másik formájának következményeiről.

M. Šuica, *Dnevnici iz prošlosti, udžbenik za izborni predmet svakodnevnici život u prošlosti, Zavod za udžbenike, Belgrad, 2008.*

B. Stojanović, M. Šuica, *Vremeplov, vežbanje i radionice iz istorije za 6. razred osnovne škole, Zavod za udžbenike, Belgrad, 2006.*

F. Romei, *Majstori umetnosti, Leonardo daVinči, umetnik, pronalazač i naučnik renesanse, Komuna, Belgrad, 1996.*

G. di Kanjo, *Majstori umetnosti, Mikelandelo, majstori italijanske renesanse, Komuna, Belgrad, 1977.*

F. Šerard, *Vizantija, Zavod za udžbenike, Belgrad, 2007.*

I T6.1.

6. TÉMA: HELYTÖRTÉNET

Bevezető a témába

A helytörténet a lakóhely és környezetének történelmével foglalkozik. Helyi környezeten értendő a falu, város, község, kisebb terület-térség. Az általános történelem része és kapcsolatban van az egész társadalom vagy állam történelmével. A helytörténet egyik témája egy adott település vagy terület mindennapi élete történetének tanulmányozása. A helytörténet külön foglalkozik a helyi környezet azon eseményeinek és változásainak tanulmányozásával, amelyek tükröződtek a régió vagy az egész állam, néha kívülről is eseményein és változásain. Sokszor valamelyik falu vagy város személyiségének szerepe jelentősen hozzájárult a társadalomban vagy az államban végbemenő eseményekhez. A környezetünkből származó vagy ott tanult személyiségnek a társadalom, a tudomány és az állam fejlődéséhez való hozzájárulására vonatkozó ismeretek ösztönzően hathatnak a helybeli környezet további fellendüléséhez. Az adott környezethez

tartozás érzése hozzájárulhat a helytörténeti történelmi és kulturális és művészeti örökséghez (emlékek, vallási objektumok, középületek...) való felelősségteljesebb viszonyuláshoz. Helytörténetünk és szokásaink ismerete hozzájárulhat az azonos környezetben élő más nemzeti és vallási közösségek tagjai iránti tolerancia és a jószomszédi kapcsolatok fejlesztéséhez. Ezen a saját, egyben mások történelmi és kulturális örökségének tiszteletben tartása is értendő. A helytörténeti ismeretek magyarázatot adhatnak bizonyos múltbeli összetűzésekre, de arra is, hogy szembesüljünk a faluban vagy a városban a sikeres együttélés példáival. A helytörténet, a szokások és a hagyomány ismerete lehetővé teszi mai életkörnyezetünk megértését.

Múzeum, olyan épület, intézmény, amelyben az összegyűjtött tárgyakat, okmányokat, hagyatékot őrzik és kiállítják. A múzeumok természeti maradványokat és nyomokat vagy az emberi múlt és tevékenység maradványait és hagyatékát gyűjthetik be.

Kiállítási tárgy (exponát) az a tárgy (művészi, történelmi, műszaki tárgy vagy természeti maradvány), amelyet kiállításon vagy múzeumban állítanak ki.

Könyvtár, olyan épület, intézmény, amelyben a könyveket gyűjtik és őrzik. A könyvtár lehet zárt típusú, amelyben magában az épületben használják és olvassák a könyveket, és nyitott típusú, amelyből kölcsönveszik és az épületen kívül olvassák a könyveket.

Archívum az az épület, intézmény, amelyben az állami szervek és különféle intézmények összegyűjtött dokumentumait őrzik és használatra átengedik. A levéltári anyag (írott és nyomtatott dokumentumok, hang- és filmanyag) használata a történelmi kutatás legfontosabb része. A levéltári anyag nélkül nem szerezhetők ismeretek a múltból.

I T6. 2.

Önértékelési feladatok

1. Keressen egy középületet lakóhelyén és próbálja kikutatni történetét és megérteni jelentőségét lakóhelye fejlődésének vagy tekintélyének vonatkozásában.
2. Járja be és készítse el faluja/városa legfontosabb emlékműveinek, helyi intézményeinek vagy jelentős történelmi épületeinek listáját, és ismerje meg jelentőségüket.
3. Ismerkedjen meg a lakóhelye történetének vagy fejlődésének tekintetében legkiemelkedőbb emberek múltjával és életrajzával. Gondolkodjon el, mekkora szerepük van a neves embereknek a pozitív kép kialakításában szülőhelyéről vagy a helyről ahol él és dolgozik.
4. Gondolkodjon el a más nemzetiségűek vagy vallásúak helyi műemlékei semmibe vételének példáiról. Majd próbáljon meg válaszolni a feltett kérdésekre.

A Banja Luka-i Ferhád-pasa dzsámi

A boszniai háború idején megsemmisített Banja Luka-i Ferhád-pasa dzsámi.
Ma a háború után a mecsetet felújítják

a) Milyen módokon sértették meg ezekkel a cselekményekkel a helybeli lakosság emberi és vallási jogait? Milyen módon befolyásolják az ilyen tettek a lakosság jószomszédi kapcsolatait?

b) Milyen kép alakul ki a többségi közösség tagjai részéről elkövetett fent említett cselekmények miatt a többségi közösség többi tagjáról, akiknek az egyetértése és tudomása nélkül követték el a rombolást?

c) Milyen képük alakulhat ki a helyi környezetről a fenti említett cselekedet alapján az ide látogató turistáknak vagy idegen embereknek, hogyan terjesztik tovább a helyi környezetre, azaz a falura, városra és a lakosságra vonatkozó „történetet”?

5. Keressen a környezetében a sikeres együttélésre, kölcsönös tiszteletben tartásra, a tolerancia ápolására, a saját és mások örökségéhez való felelősségteljes viszonyulásra vonatkozó példát.

Példa: Újvidék – vallási létesítmények

Evangélikus templom

Katolikus templom

Zsinagóga

Pravosláv templom

Školsko sveznanje, enciklopedija, *Zavod za udžbenike*, Belgrád, 2007.